

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων & Συστημάτων

Μεθοδολογία Έρευνας

Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας

Άνθιμος Σ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Δρ. Πολιτικός Μηχανικός, Eurlng

1. Ποιοτική μέθοδος

Η ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του ερευνητή να εξερευνήσει και να κατανοήσει σε βάθος τις υποκειμενικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις, ενέργειες, δράσεις και εμπειρίες συγκεκριμένων προσώπων αναφορικά με κάποιο φαι-νόμενο,

ή

στην περίπτωση τεχνικών ή φυσικών διεργασιών την καταγραφή, παρατήρηση και ποιοτική διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν κάποιο φαινόμενο.

Προς αυτή την κατεύθυνση η ποιοτική έρευνα, σε πρώτο βαθμό, θα προσφέρει μια βαθύτερη ερμηνεία-γνώση για το διερευνούμενο φαινόμενο, και ανάλογα μπορεί να δώσει απαντήσεις ή να δημιουργήσει το πλαίσιο για την διατύπωση του ερευνητικού ερωτήματος (το οποίο περαιτέρω μπορεί να εξεταστεί και με ποσοτικές μεθόδους).

Στην ποσοτική έρευνα η έννοια της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας συνδέεται με συγκεκριμένες διαδικασίες (π.χ. στατιστικούς ελέγχους).

Στην ποιοτική έρευνα κάτι τέτοιο δεν ισχύει, και η εγκυρότητα μια μελέτης συνδέεται με την έννοια της “συνέπειας” και του “άξιου εμπιστοσύνης”.

2. Ταξινόμηση ποιοτικών μεθόδων

- **Παρατήρηση (Observation)**
- **Συνέντευξη (Interview)**
- **Μελέτη περίπτωσης (Case study)**

2. Παρατήρηση

Ορισμός

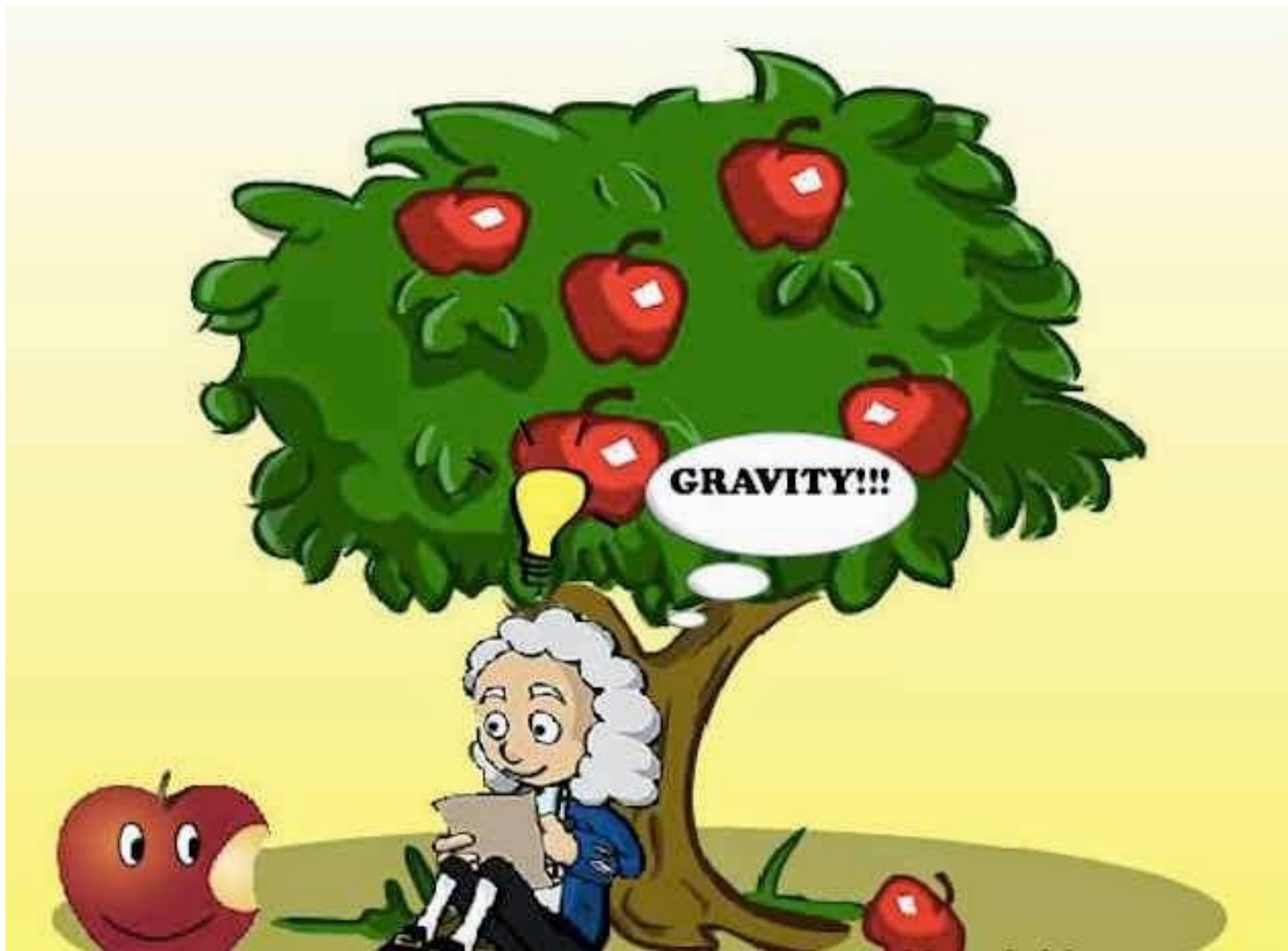
[α] Παρατήρηση είναι μια τεχνική έρευνας κατά την οποία ο ερευνητής εμβαθύνει με ενσυναίσθηση και διακριτικότητα στην πραγματικότητα του άλλου, και ερμηνεύει όσα συμβαίνουν με αντικειμενικότητα.

Διείσδυση – Αμεροληψία – Ηθική και δεοντολογία

[β] Παρατήρηση είναι μια τεχνική έρευνας κατά την οποία ο ερευνητής καταγράφει ένα φαινόμενο ή μια διεργασία που συμβαίνει συστηματικά στο περιβάλλον και το ερμηνεύει με βάση την κοινή τεχνική-επιστημονική λογική.

Παρατηρητικότητα - Γνώση - Λογική

Ο Νεύτων, το μήλο που έπεσε και η βαρύτητα

Χαρακτηριστικά μεθόδου παρατήρησης

[α] Βαθμός συμμετοχής του παρατηρητή-ερευνητή στην εκπονούμενη έρευνα

- Ο Ερευνητής συμμετέχει πλήρως στην ομάδα/δείγμα που παρατηρεί-ερευνά.
 - Ο Ερευνητής συμμετέχει ως παρατηρητής.
 - αποκαλύπτει την ιδιότητα του,
 - γνωστοποιεί την ερευνητική του ιδιότητα,
 - συμμετέχει όσο το δυνατόν περισσότερο.
- Ο Ερευνητής παρατηρεί χωρίς να το γνωρίζει η υπό διερεύνηση ομάδα/δείγμα.

[β] Ηθική-δεοντολογική προσέγγιση της έρευνας παρατήρησης

- Χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας
- Κοινοποίηση της ιδιότητας του ερευνητή

[γ] Δομή της έρευνας παρατήρησης

- Ελεύθερη παρατήρηση (γενική χωρίς συγκεκριμένη δομή).
- Συστηματική παρατήρηση (θεματικοί άξονες, συστηματοποιημένη και λεπτομερής καταγραφή).

[δ] Τρόπος προσέγγισης

- Τρόπος επικοινωνίας με την υπό διερεύνηση ομάδα/δείγμα

[ε] Μέθοδος καταγραφής υλικού

- Σημειώσεις, βιντεοσκόπηση, μαγνητοφώνηση
 - Ταξινόμηση
- Ερμηνεία και τρόπος δημοσίευσης της έρευνας

Παραδείγματα

One of my clients was bidding a job for a package tracking system for UPS. I got the client to get permission for me to ride along with a UPS driver on his delivery route. I rode with a driver for three days on three different routes as an observer-participant. The client did not get the contract, so the project was dropped, but to this day when I see a UPS truck I have a flood of memories about the experience. I know how the drivers start the day, how the routes are organized. I know why they move so fast. I know their priorities when they enter an accounts office. I know why they only take the required thirty minute lunch break and not a minute more. I know how they end the day.

Another exercise equipment client, Weider/Jumpking, asked us to design a new set of free weights. Off to the club I went to observe how weights were used. I saw a young female lifting 45 lb. weights onto the bench press bar. The weight was heavy and hard to hold. She was struggling to try to line up the hole in the weight with the bar. The weights were vinyl coated with different colors to give a visual clue to the pounds. The 35 lb. weight was yellow and looked very worn. A series of ideas came out of this observation. The result was a set of weights with a handle on both sides and a lead-in to align the bar with the hole. We also used vinyl to differentiate the weights but used an “o-ring” approach. The vinyl went around the outside edge where the vinyl really serves its purpose. This has been one of the best selling weight sets that Weider/Jumpking has ever introduced.

Joining Forces | University of Art and Design Helsinki | September 22-24, 2005

OBSERVATIONAL RESEARCH. FORMALIZING CURIOSITY

Paul Skaggs, Brigham Young University, USA

3. Συνέντευξη

Ορισμός

Η συνέντευξη είναι μια ερευνητική μέθοδος, προφορικής συνομιλίας, όπου ο ερευνητής-συνεντεύκτης θέτει ερωτήσεις στο συντευξιαζόμενο και ελπίζει να λάβει απαντήσεις-πληροφορίες.

Καταλληλότητα χρήση της μεθόδου

- Η έρευνα επικεντρώνεται στο νόημα που έχουν για τους συμμετέχοντες συγκεκριμένα φαινόμενα συμπεριφοράς.
- Η έρευνα απαιτεί προσωπικές αφηγήσεις για το πώς αναπτύχθηκε ένα συγκεκριμένο προϊόν ή σύστημα.
- Όταν απαιτείται διερευνητική έρευνα πριν την εκπόνηση ποσοτικής έρευνας.
- Όταν μετά από μία ποσοτική έρευνα απαιτούνται ποιοτικά δεδομένα για να διευκρινιστεί η ερμηνεία αποτελεσμάτων.

Μέσω της συνέντευξης γίνεται προσπάθεια κατανόησης των βιωμάτων των άλλων ανθρώπων, όπως επίσης και το νόημα που αυτοί αντιλαμβάνονται (Seidman,2013).

Μέσω της συνέντευξης συλλέγονται δεδομένα για τις γνώσεις, τις αξίες, τις συμπεριφορές, τις προτιμήσεις των ανθρώπων.

Μέσω της συνέντευξης μπορεί να ελεγχθούν ερευνητικές υποθέσεις και παραδοχές, να αναγνωριστούν μεταβλητές και οι ποιοτικές σχέσεις μεταξύ τους.

Παράδειγμα: Μετά από μία δημοσκόπηση εταιρείας παραγωγής επίπλων βρέθηκε η ηλικία και η τάση για αγορά συγκεκριμένων προϊόντων. Στην συνέχεια με δομημένες συνεντεύξεις, μέσα από ένα δείγμα ατόμων, που συμμετείχαν στην δημοσκόπηση, να βρεθούν τα κίνητρα του μοτίβου αυτής της κατανάλωσης.

Αμεροληψία – Δεοντολογία - Εγκυρότητα

Η ποιότητα της απόκρισης είναι καλή όταν οι απαντήσεις:

- ✓ είναι περιγραφικές,
έτσι ώστε να αντλούνται όσο
το δυνατόν περισσότερες
πληροφορίες
- ✓ είναι λεπτομερείς και
συγκεκριμένες και όχι
ασαφείς και αφηρημένες

- ✓ βασίζονται σε
προσωπικές εμπειρίες και όχι
σε γενικότητες και φήμες
- ✓ έχουν ως αφετηρία
την αίσθηση του ερωτώμενου
και όχι τυπικές και
«επίσημες» εκδοχές

Ταξινόμηση μορφών συνεντεύξεων με βάση την δομή τους

- Πλήρως δομημένη συνέντευξη.
- Ημιδομημένη συνέντευξη.
- Μη δομημένη συνέντευξη.

Είδη συνεντεύξεων

- Πλήρως δομημένη συνέντευξη.
- Ημιδομημένη συνέντευξη.
- Μη δομημένη συνέντευξη.
- Τηλεφωνικές συνεντεύξεις.
- Συνεντεύξεις πληροφορητών.
- Συνεντεύξεις ομάδων.
- Ομάδες εστίασης.

Η ΕΡΕΥΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

COLIN ROBSON

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

GUTENBERG • ΑΘΗΝΑ

Πλήρως δομημένη συνέντευξη: έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις με προκαθορισμένη διατύπωση, συνήθως σε προκαθορισμένη διάταξη.

Ημιδομημένη συνέντευξη: Έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά η διάταξη τους μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με την αντίληψη του συνεντεύκτη σχετικά με το τι φαίνεται καταλληλότερο.

Μη δομημένη συνέντευξη: Ο συνεντεύκτης έχει μια γενική περιοχή που τον ενδιαφέρει και τον απασχολεί, επιτρέπει την συζήτηση στο πλαίσιο αυτής της περιοχής. Είναι μη τυποποιημένες και ανοικτές.

Η ΕΡΕΥΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

COLIN ROBSON

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

GUTENBERG • ΑΘΗΝΑ

Τηλεφωνικές συνεντεύξεις: Παρουσιάζουν λιγότερη επίδραση του συνεντεύκτη στον συντευξιαζόμενο, είναι πιθανό να προκαλέσουν παρερμηνείες, καθώς δεν υπάρχει οπτική επαφή, και επίσης χαμηλότερη τάση για κοινωνικά αποδεκτές αποκρίσεις.

Συνεντεύξεις πληροφορητών (informant interviews): Διακρίνονται σε μη κατευθυντήρια συνέντευξη (non-directive interview) και επικεντρωμένη συνέντευξη (focused interview).

Συνέντευξη ομάδων (group interviews): Πραγματοποιούνται στο πλαίσιο μιας ομάδας, ή και κατά μόνας. Μπορεί να είναι πλήρως δομημένες, ημιδομημένες ή και μη δομημένες.

Ομάδες εστίασης (focus group): Είναι μια ομαδική συνέντευξη αναφορικά με ένα συγκεκριμένο θέμα. Η συνέντευξη είναι ανοικτή, με ομαδική συζήτηση/ερωτηματολόγιο που καθοδηγείται από τον ερευνητή (διάρκεια περισσότερο από μια ώρα, περίπου δέκα ερωτήσεις). Αποδοτική διότι συλλέγονται δεδομένα από πολλά άτομα, μπορεί να προκύψουν συγκρούσεις, απαιτεί σωστή διαχείριση καθώς θα πρέπει να απαντήσουν όλοι οι συμμετέχοντες, ενώ τίθενται και θέματα εχεμύθειας.

Συμβουλές για τους συνεντεύκτες

- *Να ακούτε περισσότερο και να μιλάτε λιγότερο. Οι περισσότεροι συνεντευκτές μιλούν υπερβολικά πολύ. Η συνέντευξη δεν είναι ένα βήμα απ' όπου ο συνεντευκτής εκφράζει τις προσωπικές εμπειρίες και γνώμες του.*
- *Να θέτετε τις ερωτήσεις με έναν ευθύ, ξεκάθαρο και μη απειλητικό τρόπο. Αν οι άνθρωποι βρίσκονται σε κατάσταση σύγχυσης ή άμυνας, τότε δεν θα αποκτήσετε τις πληροφορίες που ζητάτε.*
- *Να εξαλείφετε όλες τις νύξεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τους ερωτώμενους να απαντήσουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Πολλοί ερωτώμενοι επιθυμούν να ευχαριστήσουν το συνεντευκτή δίνοντας τις «σωστές» αποκρίσεις («Είστε κατά της αμαρτίας;»).*
- *Απολαύστε τη συνέντευξη (ή τουλάχιστον προσποιηθείτε ότι την απολαμβάνετε). Μην περνάτε το μήνυμα ότι πλήττετε ή ότι φοβόσαστε. Χρωματίστε τη φωνή σας και την έκφραση του προσώπου σας.*

Η ΕΡΕΥΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

COLIN ROBSON

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

GUTENBERG • ΑΘΗΝΑ

Τυπολογία ερωτήσεων

[α] Κλειστές ερωτήσεις με προκαθορισμένες και εναλλακτικές προσεγγίσεις. Υποχρεώνει τον ερωτώμενο να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων εναλλακτικών απαντήσεων (πού, ποτέ, πόσα, τι).

[β] Ανοιχτές ερωτήσεις, δεν έχουν περιορισμούς, εκτός από το περιεχόμενο του θέματος (γιατί, πώς, τι πιστεύεται, κ.α.). Είναι ευέλικτες, παρέχουν πραγματική αξιολόγηση, και μπορεί να οδηγήσουν σε απροσδόκητες απαντήσεις.

[γ] Μονάδες κλίμακας, ερωτήσεις που απαιτούν ένα βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας (συμφωνώ απόλυτα, συμφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ απολύτως, είμαι ουδέτερος).

[δ] Διερευνητικές ερωτήσεις, τέχνασμα προκειμένου ο ερωτώμενος να αναπτύξει περαιτέρω και σε βάθος τις ιδέες, απόψεις του για το θέμα. Τακτικές που βοηθούν είναι μια περίοδος σιωπής, μια διερευνητική ματιά, σύνοψη των όσων ειπώθηκαν, μπορείτε να το ξαναπείτε, κ.α.

[ε] Ερωτήσεις παρότρυνσης, υποδεικνύουν στον ερωτώμενο την έκταση ή το σύνολο των πιθανών απαντήσεων, τις οποίες αναμένει ο συνεντεύκτης, π.χ. ένα κατάλογος με ονόματα από εταιρείες αθλητικών παπουτσιών για ένα ερώτημα που αναφέρεται στις χρήσεις του αθλητικού παπουτσιού.

Ερωτήσεις που πρέπει να αποφεύγονται

[α] Μεροληπτικές ερωτήσεις.

[β] Καθοδηγούμενες ερωτήσεις, που οδηγούν εκεί που θέλει ο συνεντεύκτης.

[γ] Ερωτήσεις με διφορούμενο χαρακτήρα.

[δ] Ερωτήσεις που διατυπώνεται σε επαγγελματική γλώσσα.

[ε] Μακροσκελείς ερωτήσεις.

[στ] Ερωτήσεις με χαρακτήρα προκατάληψης.

Σειρά ερωτήσεων

1. *Η εισαγωγή* Ο συνεντευκτής παρουσιάζει τον εαυτό του, εξηγεί το σκοπό της συνέντευξης, διαβεβαιώνει για την εχεμύθεια, ζητά την άδεια να μαγνητοφωνήσει τη συνέντευξη και/ή να κρατήσει σημειώσεις.
2. *Το «ζέσταμα»* Εύκολες, μη απειλητικές ερωτήσεις στην αρχή, έτσι ώστε να εξοικειωθείτε και οι δύο σας.
3. *Το κύριο μέρος της συνέντευξης* Καλύπτει τον βασικό σκοπό της συνέντευξης σε ότι ο συνεντευκτής θεωρεί ότι συνιστά λογική πρόοδο. Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις, αυτή η διάταξη μπορεί να ποικίλει, αν ανακεφαλαιώσετε τις αποκρίσεις που έχουν δοθεί (εξασφαλίστε ότι θα επανέλθετε σε θέματα που «παραλήφθηκαν» εκτός κι αν αυτό μοιάζει ακατάλληλο ή άχρηστο). Οποιαδήποτε «επικίνδυνα» ερωτήματα θα πρέπει να εμφανίζονται αργότερα στη σειρά, έτσι ώστε αν ο ερωτώμενος αρνηθεί να συνεχίσει, να έχουν χαθεί λιγότερες πληροφορίες.

Η ΕΡΕΥΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

COLIN ROBSON

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

GUTENBERG • ΑΘΗΝΑ

4. Το χαλάρωμα Συνήθως κάποιες απλές ερωτήσεις στο τέλος ώστε να διαλυθεί οποιαδήποτε ένταση που πιθανά δημιουργήθηκε.
5. Το κλείσιμο Ευχαριστώ και χαίρεται. Το φαινόμενο «με το χέρι στην πόρτα», το οποίο βλέπουμε μερικές φορές στο τέλος των συμβουλευτικών συνεδριών, είναι επίσης συνηθισμένο στις συνεντεύξεις. Είναι πιθανόν οι ερωτώμενοι, όταν το μαγνητόφωνο έχει σταματήσει ή το σημειωματάριο έχει κλείσει, να δώσουν ακόμη πολύ ενδιαφέρον υλικό. Υπάρχουν αρκετοί πιθανοί τρόποι να χειριστείτε αυτήν την κατάσταση (ανοίγετε πάλι το μαγνητόφωνο, ξαναανοίγετε το σημειωματάριο ή δεν δίνετε σημασία) αλλά σε κάθε περίπτωση πρέπει να είστε συνεπής και να σημειώσετε με ποιο ακριβώς τρόπο το αντιμετωπίσετε.

Η ΕΡΕΥΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ

COLIN ROBSON

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

GUTENBERG • ΑΘΗΝΑ

4. Μελέτη περίπτωσης

Η μελέτη περίπτωσης (case study) εστιάζεται, και διερευνά μια συγκεκριμένη περίπτωση, με συγκεκριμένα χωροχρονικά όρια και λειτουργικά χαρακτηριστικά.

[α] Μελέτες περίπτωσης που επιδιώκουν την παραγωγή ή τον έλεγχο θεωρίας αναζητώντας να ερμηνεύσουν την σχέση αιτίου και αποτελέσματος.

[β] Μελέτες περίπτωσης που αφηγούνται μια ιστορία παρέχοντας αφηγηματικές περιγραφές.

[γ] Μελέτες περίπτωσης που λειτουργούν πιλοτικά για άλλες μελέτες.

Η μελέτη περίπτωσης διερευνά το “πώς”, το “γιατί”, το “τι”, ως μορφή του ερευνητικού ερωτήματος δίνοντας έμφαση στην **περιγραφή**, την **ανάλυση** και την **σύνθεση**, του υπό διερεύνηση ζητήματος.

Ερωτήματα τίθενται στο εάν η μελέτη περίπτωσης μπορεί να **γενικεύσει** τα συμπεράσματα της ???

Στις μελέτες περίπτωσης η συλλογή των δεδομένων γίνεται από πολλές πηγές, όπως **άμεση παρατήρηση**, **συνέντευξη**, **μελέτη αρχειακού υλικού**, **ερωτηματολόγια**. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα.

Ενδεικτική διαδικασία εκπόνησης μελέτης περίπτωσης

Στάδιο	Διαδικασία
Βήμα 1	Συγκέντρωση πρωτογενών δεδομένων για την περίπτωση Αποτελείται από όλες τις πληροφορίες που συλλέγονται για έναν οργανισμό, άτομο, ή γεγονός.
Βήμα 2 (προαιρετικό)	Δημιουργία εγγραφής περίπτωσης Οργάνωση, ταξινόμηση, και επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων για τη συμπύκνωσή τους.
Βήμα 3	Συγγραφή της αφήγησης της μελέτης περίπτωσης

Τέλος Ενότητας

Στοιχεία μαθήματος

IBM Rebus

The iconic "Eye-Bee-M" poster, 1981. Rand replaced the first two letters of the IBM logo with the pictograms of an eye and a bee. He described it as "a kind of game designed to engage the reader and, incidentally, lots of fun." The text on the bottom of the poster says:

an Eye for perception, insight, vision.

a Bee for industriousness, dedication, perseverance.

an M for motivation, merit, moral strength.